

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: "Edukacja w społeczeństwach wielokulturowych". Red. W. Kremień, T. Lewowicki, J. Nikitorowicz, S. Sysojewa. Warszawa 2012, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Uniwersytet w Białymstoku, ss. 392 [recenzja]

Author: Barbara Chojnacka-Synaszko

Citation style: Chojnacka-Synaszko Barbara. (2013). "Edukacja w społeczeństwach wielokulturowych". Red. W. Kremień, T. Lewowicki, J. Nikitorowicz, S. Sysojewa. Warszawa 2012, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Uniwersytet w Białymstoku, ss. 392. [recenzja].
"Edukacja Międzykulturowa" (2013), nr 2, s. 240-244.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

***Edukacja w społeczeństwach wielokulturowych.* Red. W. Kremień, T. Lewowicki, J. Nikitorowicz, S. Sysojewa. Warszawa 2012, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Uniwersytet w Białymstoku, ss. 392.**

Współpracujący ze sobą od dłuższego czasu wybitni przedstawiciele humanistyki z Polski (reprezentujący głównie takie ośrodki nauki, jak Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie oraz Uniwersytet w Białymstoku) i z Ukrainy (prowadzący działalność naukową w Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, Żytomierskim Uniwersytecie Państwowym im. Iwana Franki, Kijowskim Uniwersytecie im. Borysa Grinczenki i Chmielnickiej Akademii Humanistyczno-Pedagogicznej), podjęli tym razem rozważania na temat edukacji w społecznościach i społeczeństwach zróżnicowanych pod względem narodowym, etnicznym, wyznaniowym, kulturowym. Wybrane kwestie związane z edukacją wielo- i międzykulturową oraz inne wątki pedagogiczne (tj. kondycja oświaty w Polsce i na Ukrainie, kształcenie elit humanistyczno-technicznych) zostały omówione – przez wybitnych polsko-ukraińskich przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych – w wartościowych naukowo publikacjach wydanych w latach 2007–2011, przy czym dopiero w zbiorze opracowań pt. *Edukacja w społeczeństwach wielokulturowych* podjęta została przez nich próba uchwycenia kontekstów teoretycznych edukacji w warunkach wielokulturo-

wości oraz ukazania aktualnego stanu praktyki edukacyjnej i propozycji sposobów prowadzenia edukacji wielo- i międzykulturowej w placówkach oświatowych i środowisku lokalnym.

W recenzowanym tomie uwypuklony został wątek działań edukacyjnych, ponieważ w nich „upatruje się szanse na przygotowanie do pomyślnego życia w warunkach wielokulturowości, na przezwycięzenie stereotypów i złego bagażu doświadczeń minionych pokoleń, na pokojową współpracę ludzi różnych narodowości, ras, kultur, wierzeń, także pozycji społecznych i statusu materialnego”¹. Polska i Ukraina także należą do państw, w obrębie których każdy codziennie może doświadczać kontaktu z odmiennością poszczególnych jednostek i grup ludzi oraz ich kultur. Zatem istnieje uzasadniona konieczność podejmowania głębokiej refleksji nad sprawami edukacji uwrażliwiającej na innych i ich kultury, przygotowującej do podejmowania wspólnych działań ukierunkowanych w stronę wielokulturowych społeczeństw i społeczności.

Książka zawiera autorskie opracowania w języku polskim lub ukraińskim. W obu tych językach zostały przygotowane streszczenia do wszystkich zawartych w tomie artykułów. Ponadto można zapoznać się z anglojęzycznym abstraktem przygotowanym do każdego tekstu. Poszczególne opracowania zostały pogrupowane pod względem zgodności

¹ T. Lewowicki: *Wielokulturowość i edukacja*. „Ruch Pedagogiczny” 2010, nr 3–4, s. 6.

tematycznej i tym samym w całym tomie wyróżniono siedem części.

W pierwszej – *Uwarunkowania i odmiany edukacji międzykulturowej* – Czytelnik ma okazję zapoznać się z podstawowymi, ogólnymi zagadnieniami z zakresu edukacji wielo- i międzykulturowej. Otwiera ją artykuł Tadeusza Lewowickiego, w którym Autor wskazuje, że w społeczeństwach wielokulturowych funkcjonowały i nadal funkcjonują różne modele edukacji, podkreślając jednocześnie, że przede wszystkim edukacja międzykulturowa stwarza szanse na integrację, na wspólne poczynania kulturalne i oświatowe, na ujmowanie tożsamości z uwzględnieniem wielu jej wymiarów (poczynając od wymiaru rodzinnego, lokalnego, regionalnego, poprzez wymiar narodowy, etniczny, państwowy, wyznaniowy, aż po wymiar europejski). W tego typu społeczeństwach – zdaniem Jerzego Nikitorowicza – istotne jest podejmowanie czterech zadań edukacyjnych: 1) utrwalanie poczucia tożsamości narodowej wraz z budzeniem świadomości współodpowiedzialności obywatelskiej, 2) podtrzymywanie więzi z ziemiami historycznie polskimi, 3) troska o rozwój narodów i państw w wyniku otwartości na wymianę, 4) zadbanie o integrację imigrantów z daną społecznością. Autor jednocześnie uzasadnia konieczność ich realizacji. Z kolei Petro Sauch proponuje zastanowić się nad modelem edukacji wielokulturowej, w którym zasadnicza jest odpowiedź na pytanie *Kim i jakimi możemy zostać?* Dodatkowo Janusz Gajda podkreśla, że edukacja wielo- i międzykulturowa będzie odpowiednio

przebiegać wówczas, gdy u podstaw jej kreowania zostanie uchwycona perspektywa humanistyczno-antropologiczna współczesnego nurtu pedagogiki kultury, a także – uwzględniając stanowisko Wasyla Kremienia – gdy nastąpi większa troska o rozwój kultury duchowej społeczeństwa i jednostki.

Dwa opracowania, wchodzące w zakres następnej części *Oświatologia – konteksty społeczno-kulturowe*, w sposób syntetyczny przybliżają i wyjaśniają Czytelnikowi ukraińską propozycję całościowego ujmowania oświaty. Wiktor Ogniewjuk wskazał na postęp ewolucyjny edukacji w kontekście oświatologii, a Swietłana Sysojewa rozważa etapy rozwoju kulturologii edukacji w ramach oświatologicznej wiedzy, wskazując jednocześnie, iż jednym z celów kulturologii edukacji jest rozpatrywanie i poszukiwanie rozwiązań aktualnych problemów rozwoju edukacji wielo- i międzykulturowej.

Kolejny blok tematyczny nt. *Kształcenie i wychowanie do tolerancji* otwiera tekst Oleksandry Sawczenko, w którym podkreślono, że podczas wychowywania uczniów nauczyciel powinien przejawiać postawę tolerancyjną, często podejmować autorefleksję, a przede wszystkim uwzględniać sytuację oraz doświadczenia życiowe podopiecznych. Wątek dotyczący kształtowania postawy tolerancyjnej pedagoga został podjęty także przez Ludmiłę Chorużę. Z kolei Stefan Mieszalski, uwzględniając perspektywę edukacji międzykulturowej, zastanawia się, na ile manifestowana na zewnątrz tolerancja może wynikać z wewnętrznie

ugruntowanych i przyjętych wartości, a w jakim stopniu powodowana jest presją otoczenia.

Szkolne i pozaszkolne inicjatywy w zakresie realizacji edukacji wielo- i międzykulturowej zostały przedstawione w tekstach zamieszczonych w czwartej części – *Szkolna i pozaszkolna edukacja międzykulturowa*. Najpierw Krzysztof Kruszewski omawia paradoksy związane z koncepcją szkolnej pedagogiki wielokulturowej, które biorą się z jej aksjomatów etycznych. Z kolei Olena Iwaszko, analizując edukację regionalną w Polsce, podkreśla znaczenie i charakter relacji między edukacją regionalną a edukacją wielo- i międzykulturową. O zajęciach upowszechniających wiedzę dotyczącą kultury polskiej i wietnamskiej, sprzyjających integracji tych dwóch społeczności, traktuje tekst Leandry Korczak. Przydatnym środkiem, który może zostać wykorzystany podczas edukacji międzykulturowej wśród dzieci przedszkolnych i wczesnoszkolnych, są – zdaniem Anny Młynarczyk-Sokołowskiej – bajki międzykulturowe, przygotowujące dzieci do kontaktów z Obcymi/Innymi i umożliwiające kształtowanie wrażliwości na odmienność, z uwzględnieniem cech biologicznych, ekonomicznych, społecznych, kulturowych. Podobne cele przyświecają również licznym przedsięwzięciom w środowisku lokalnym, co podkreśla w swoim artykule Henryk Bednarczyk, analizując eksperymenty społeczne i edukacyjne w ramach projektów europejskich, prowadzonych na terenie wsi Sycyna. Uświadamiają one jednocześnie jednostkom konieczność

uczenia się przez całe życie, doskonalenia się w zakresie umiejętności informacyjnych. Ta potrzeba stałego rozwoju człowieka została również uchwycona przez Walentyne i Anatolija Sliuzko, którzy rozpatrują możliwość wykorzystania edukacji wielokulturowej do rozbudzenia wyobraźni człowieka, rozwoju cywilizacji, nauki, relacji międzyludzkich przy równoczesnym uwzględnianiu założeń światopoglądu ekologicznego, respektującego szacunek do przyrody i jej ochrony. Dodatkowo Natalia Sauch, podkreślając wagę kompetencji językowych niezbędnych w warunkach wielokulturowości, koncentruje się na badaniach teoretyczno-metodologicznych jednostek frazeologicznych.

W piątej części recenzowanej książki ukazano stanowisko ukraińskich przedstawicieli nauki w sprawie przygotowywania nauczycieli do podejmowania edukacji międzykulturowej. Autorzy tekstów wskazali na znaczenie:

edukacji wielokulturowej i etnowychowawczej – charakteryzując jednocześnie innowacyjne metody nauczania etnografii i folkloru – w kształtowaniu światopoglądu studentów Akademii Humanistyczno-Pedagogicznej w Chmielnickim (Inna Szorobura),

edukacji wielokulturowej w szkoleniu przyszłych liderów szkół wyższych (Olena Binicka),

wykorzystywania zasobów muzeum sztuki ludowej i rzemiosła podczas kształcenia nauczycieli oraz wdrażania uczniów do poszanowania swego dziedzictwa kulturowego (Galina Bucziwska), przygotowania nauczycieli

przedszkoli do pracy w warunkach wielokulturowości – głównie w zakresie wychowania w szacunku do mniejszości etnicznych (Leonida Pisocka, Natalia Kazakowa).

Przedostania część – *Wielokulturowość i tożsamość* – zawiera opracowania, w których podjęto rozważania na temat kształtowania się tożsamości. Autorem tekstu otwierającego tę część jest Mirosław Sobecki, który sugeruje, aby elementarne wymiary identyfikacji społeczno-kulturowych (narodowy, religijny, regionalny, kontynentalny) poddawać łącznej analizie – posługując się koncepcją profilu identyfikacyjnego – przy uwzględnieniu relacji między nimi. Tym samym można wyodrębnić 15 teoretycznych profili identyfikacyjnych, które oddają spektrum identyfikacyjne mieszkańców pogranicza kulturowego. Rozważania na temat kształtowania tożsamości kulturowej w warunkach pogranicza kontynuują Dorota Misiejuk i Jolanta Muszyńska. Podjęły one próbę przedstawienia tożsamości kulturowej badanych w ujęciu pokoleniowym, dzięki czemu wyodrębniły modele socjalizacji charakterystyczne dla badanej grupy rodzin mniejszości białoruskiej. Tożsamość społeczno-kulturowa stała się również przedmiotem rozważań Iriny Sokołowej. W swoim artykule Autorka wskazuje, że tożsamość społeczno-kulturowa jest wyrażeniem samorealizacji człowieka w przestrzeni międzykulturowej, która uświadamia przynależność do określonej wspólnoty społeczno-kulturowej, europejskiej, etnicznej. Na temat tożsamości wypowiada się także Emilia

Żyłkiewicz, która po przeanalizowaniu zgromadzonego materiału empirycznego stwierdziła, że kontakty z innymi kulturami przyczyniają się do rozbudowania sfery identyfikacji terytorialnych o kategorie poczucia przynależności do miasta pochodzenia oraz wprowadzają nowy element poczucia bycia Europejczykiem, powodując wzmocnienie identyfikacji narodowej. O poczuciu tożsamości narodowej, ale mieszkańców pogranicza polsko-litewskiego, pisze Urszula Namiotko. Z kolei Lidia Tkaczenko określa, dlaczego proces kształcenia powinien sprzyjać rozwojowi jednostki – z jednej strony chodzi tu o jej tożsamość narodową, a z drugiej – o tolerancję. Filozoficzne spojrzenie na aspekt edukacji międzykulturowej prezentuje Olga Kuzmienko. Uwzględniając kategorię *globalny człowiek*, Autorka podejmuje rozważania dotyczące identyfikacji *Ja-obywatel świata i Ja-badacz świata*.

Artykuły zamieszczone w ostatnim bloku tematycznym nt. *Przesłania tradycji* uświadamiają Czytelnikowi, jak istotny jest, podczas analizowania bieżących, aktualnych rozwiązań edukacyjnych, namysł nad tym, co zostało już wypracowane i sprawdzone w przeszłości. W kontekście omawianej problematyki w tej części znalazł się tekst Ludmiły Maszkiń, w którym scharakteryzowano pedagogiczne dziedzictwo A. S. Makarenki. Następnie Oleksandr Gałus zwrócił uwagę na związki kulturowo-religijne w historii Ukraińców i Polaków, rozważając polskie rządy na terytorium Proskurowa (dziś Chmielnickiego) i jego okolic. Z kolei Jurij Teliaczij omówił

znaczenie ukrainoznanawczego wydawnictwa o charakterze edukacyjnym w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie, jakim są „Roczniki Ukraińskiej Unii Ludowej”.

Ogółem publikacja obejmuje 31 artykułów, które zostały przygotowane przez różnych autorów. Uporządkowane informacje na ich temat zostały zamieszczone na ostatnich stronach książki. Od razu można dostrzec, iż na temat edukacji w społeczeństwach wielokulturowych wypowiedzieli się znawcy problematyki – wybitni profesorowie, doktorzy i młodzi naukowcy z Polski oraz z Ukrainy. Stanowi to niewątpliwy atut recenzowanej publikacji, albowiem podczas jej studiowania można poszukiwać wspólnych wątków i zbliżonych ujęć na temat omawianych kwestii, uzupełnić i uporządkować dotychczasową wiedzę, a także postarać się uchwycić rozbieżne stanowiska w sposobie myślenia o istocie wielokulturowości, koncepcji i realizacji edukacji wielo- i międzykulturowej.

Barbara Chojnacka-Synaszkó

Dzieci w procesie kształtowania postaw kulturowych. Przewodnik po ścieżkach edukacji regionalnej, wielo- i międzykulturowej. Materiały dla nauczycieli przedszkoli i szkół podstawowych. Red. T. Lewowicki, J. Suchodolska. Katowice – Cieszyn – Warszawa – Kraków 2011, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, ss. 199.

Recenzowana książka jest pierwszym tomem teoretyczno-metodycznym opracowanym z myślą o nauczycielach przedszkoli i szkół podstawowych poszukujących nowych, wartościowych inspiracji do swojej pracy. Stanowi ona cenną pomoc dla pedagogów pragnących urozmaicić zajęcia, wprowadzając do nich elementy edukacji wielo- i międzykulturowej. Redaktorzy już we wstępie podkreślają istotną rolę edukacji w procesie rozumnego przygotowania młodego pokolenia do życia w wielokulturowym świecie, czyniąc z niej podstawowy warunek zapobiegania uprzedzeniom, przezwyciężania stereotypów, kształtowania umiejętności pokojowego współistnienia i współpracy w świecie pełnym konfliktów, odmienności i różności. Zauważają oni, że nadal brakuje opracowań, które wprowadzają Czytelnika w świat edukacji wielokulturowej, pokazując jednocześnie możliwości jej realizacji w pracy z dziećmi.

W strukturze książki wyróżniono dwie części odnoszące się do edukacji dzieci na poziomie przedszkolnym